

De wereld in getallen groep 8: Omgaan met geld

Helaas komen er regelmatig mensen in financiële problemen en dat geldt in toenemende mate ook voor jongeren. Goed leren omgaan met geld kan dit helpen voorkomen.

Malmberg maakt het u vanaf nu gemakkelijk om aandacht te besteden aan dit belangrijke onderwerp. Voor de jaargroepen 4 tot en met 8 zijn er per jaar zeven korte lessen ontwikkeld. Het gaat om lessen of kringgesprekken rond onderwerpen als zakgeld, reclame en geld lenen/sparen.

Uiteraard is dit facultatief. U bepaalt zelf of u tijd wilt en kunt besteden aan deze lessen.

Het materiaal voor de extra lessen 'Omgaan met geld' is opgenomen in de digibordsoftware van De wereld in getallen. Deze lessen zijn op twee plaatsen in de digibordsoftware beschikbaar:

1. in aansluiting op het onderwerp van een actuele rekenles. In het onderstaande overzicht is aangegeven om welke lessen het in groep 8 gaat:

les	lestitel	lesdoel	deel	blok	week	les	opgave
1	Speeddate met de bank	De kinderen weten wat lenen bij een bank is.	a	1	3	2	2
2	Wat houdt je over?	De kinderen kunnen in een groepje een begrotingje maken voor een klein project.	a	2	1	4	1
3	Geld voor jezelf	De kinderen begrijpen dat verschillende voorkeuren en prioriteiten tot verschillende keuzes leiden.	a	2	3	2	2
4	Hoe betaal jij?	De kinderen kennen het verschil tussen betalingswijzen: pinpas, creditcard, giraal geld, contant geld.	a	3	1	4	1
5	Sluikreclame	De kinderen kunnen verschillende vormen van reclame herkennen.	a	3	4	1	2
6	Leven zonder geld	De kinderen kennen de rol van geld (status, waarde, normen).	a	4	1	4	2
7	Gratis games?	De kinderen weten dat als iets gratis wordt aangeboden, er toch financiële consequenties aan verbonden (kunnen) zijn.	a	4	3	2	2

2. als extra onderdeel 'Omgaan met geld' zodat u de lessen op een door u gekozen moment kunt geven.

Deze pdf bevat alle printbladen van de handleiding en de werkbladen bij deze lessen. U kunt de handleiding en het eventuele werkblad ook per les printen in de digibordsoftware via de knop 'Printbladen'. In de lessen wordt ook af en toe verwezen naar filmpjes op externe sites. Om deze filmpjes te kunnen starten drukt u op de knop 'film'.

De lessuggesties 'Omgaan met geld' zijn ontwikkeld door Malmberg waarbij de leerlijn financiële educatie van Wijzer in geldzaken als leidraad is gehanteerd. Wijzer in geldzaken is een project van het ministerie van Financiën, waarin partijen als banken, verzekeraars en bijvoorbeeld het Nibud samenwerken.

Speeddate met de bank

Over de les

De kinderen denken na over wat ze al weten over geld lenen (bij de bank). Ze maken een woordweb. Daarna wordt de groep verdeeld in tweeën: bankiers en leners. De leners gaan speeddaten bij de banken. Krijgen ze een lening? De twee partijen komen wel of niet tot een overeenkomst.

Doel:	De kinderen weten wat lenen bij een bank is.
Materiaal:	werkblad <i>Speeddate met de bank</i> , een timer
Vorbereiding:	Kopieer het werkblad <i>Speeddate met de bank</i> en knip de kaartjes uit.
Lesduur:	± 20 minuten

Inleiding

- Vertel de kinderen het doel van de les:
In deze les word je wijzer met geld. Je leert wat het betekent als je geld leent bij een bank.
- Activeer de voorkennis van de kinderen met **een woordweb** op het bord, met in het midden het woord **lenen**. Laat de kinderen vrij associëren en schrijf alle woorden die zij noemen in het woordweb.
- *Bij een bank kun je je geld in bewaring geven, maar je kunt er ook geld lenen. Als je geld leent, heb je een schuld. Je schuld moet je aflossen, volgens de afspraak die je hebt gemaakt bij de bank. Maar een bank wil jou alleen geld lenen als je het ook echt kunt terugbetalen. Daarvoor willen ze vaak bewijs. Leners moeten de bank overtuigen met bewijzen én met argumenten.*
- Bespreek (als het nog niet ter sprake is gekomen) met de kinderen kort de afspraken die horen bij het lenen van geld:
 - **aflossingstermijn:** Een afspraak over hoe lang je erover mag doen om een lening terug te betalen.
 - **rente:** Als mensen geld lenen bij de bank, moeten ze rente betalen. Dat is extra geld, naast het geleende bedrag. Ze moeten dus

betalen voor het lenen.

- **kredietwaardig:** Je moet laten zien (bewijzen) dat je de lening terug kunt betalen, bijvoorbeeld door te laten zien dat je een baan hebt en salaris krijgt.

Kern

- Verdeel uw groep in tweeën: de ene helft van de groep speelt bankier en de andere helft lener. De bankiers gaan aan hun bureau zitten en ontvangen de leners. De leners gaan speeddaten met de banken. Deel de kaartjes van het werkblad uit en vertel de spelregels.

Spelregels:

- **De leners en de bankiers krijgen een kaartje met een opdracht. (Laat het kaartje niet zien aan de ander!)**
- **Een gesprek duurt twee minuten.**
- **De lener kiest zelf een bank.**
- **Tijd voorbij? De bankier beslist of de lening doorgaat of niet.**
- **Lening akkoord? Zet een handtekening op de achterkant van het kaartje van de lener.**
- **Geen handtekening betekent geen lening.**

*Dit leerdoel hoort bij de NIBUD leerlijn van Thema 3: Vooruit kijken.
Competentie: Omgaan met geld lenen.*

Speeddate met de bank

- Spreek af:
 - *Het opdrachtkaartje voor de bankier is leidend, maar hij mag (indien de argumenten heel goed zijn) van de regels afwijken.*
 - *Het opdrachtkaartje voor de lener is leidend, maar hij mag er zelf van alles bij betrekken om zijn argumenten kracht bij te zetten.*
- Tip voor de leners: *Denk eraan dat de voorstellen die je doet realistisch zijn. Zeg niet dat je volgend jaar een miljoen euro hebt, als je alleen maar folders gaat bezorgen.*
- Laat de leners vijf keer van bank wisselen.

Afsluiting

- Bespreek de speeddate met de banken.
 Vragen voor de bankiers: *Welke lener had ijzersterke argumenten? Welke bank heeft niets uitgeleend? Waarom niet?*
 Vragen voor de leners: *Welke banken hebben geld uitgeleend tegen de regels? Bij welke bank wil je het liefste geld lenen en waarom?*
 Vragen voor iedereen: *Wat vond je belangrijker, het verhaal of de hoogte van de rente? Waarom? In hoeverre lijken deze gesprekken op echte gesprekken bij een bank? Zou een bank in het echt snel van de regels afwijken?*
- Tijd over? Laat de kinderen van rol wisselen en herhaal de opdracht.
- *In deze les ben je wijzer geworden met geld. Hoe werkt lenen bij een bank?*

Extra

Achtergrondinformatie

- ING heeft een interactieve game voor kinderen gemaakt, geschikt voor iPad en tablets met Android: ING Fame Game. Het is een game waarbij kinderen leren over keuzes maken, zelf geld verdienen, sparen en lenen, gebaseerd op de leerdoelen van het Nibud.
www.ing.nl/particulier/kinderen/kinderen-en-geld/index
- Deze uitzending van Het Klokhuis gaat over de functie van de Nederlandsche Bank. Ook sparen en lenen komen aan de orde.
www.schooltv.nl/video/het-klokhuis-de-nederlandsche-bank
- Deze Clipphanger van Schooltv geeft een duidelijke uitleg over hoe rente ontstaan is.
www.schooltv.nl/video/hoe-is-rente-ontstaan-als-bedankje-voor-een-lening

*Dit leerdoel hoort bij de NIBUD leerlijn van Thema 3: Vooruit kijken.
 Competentie: Omgaan met geld lenen.*

Groep 8

Speeddate met de bank

Kaartjes voor de bankiers

- Je leent alleen geld aan jongens. - Je wilt je geld binnen een jaar terug hebben. - Je leent geen geld voor privégebruik.	- Je leent alleen geld aan meisjes. - Je leent alleen geld voor privégebruik. - Je vraagt 10% rente.	- Je leent alleen geld aan mensen die werk hebben. - Je leent één keer per jaar geld aan mensen die een goed doel willen steunen. - Je vraagt 1 of 2% rente.
- Je leent alleen geld uit aan rijke mensen. - Je vraagt 15% rente. - Je wilt je geld in drie maanden terug.	- Je leent alleen geld uit aan mensen die blauwe kleding dragen. - Je vraagt 4% rente. - Je leent alleen geld uit aan mensen die tijdelijk iets waardevols bij jou inleveren (bijvoorbeeld een horloge of sieraden).	- Je leent alleen geld uit aan mensen met bruin haar. - Je wilt best onderhandelen over de rente. - Je leent alleen geld uit als je precies weet waar het voor is.
- Je leent alleen geld uit aan mensen met blond of rood haar. - Je wilt je geld in zes maanden terug. - Je leent alleen geld uit aan mensen die met jouw geld meer geld willen verdienen.	- Je leent alleen geld uit aan mensen met zwart haar. - Je vraagt 5% rente. - Je leent alleen geld uit als je precies weet waar het voor is.	- Je leent alleen geld uit aan mensen met zwarte kleding. - Je wilt je geld in negen maanden terug. - Je hoeft niet te weten waar het geld voor gebruikt wordt.
- Je leent alleen geld uit aan mensen die je aardig vindt. - Je vraagt 20% rente. - Je leent alleen geld uit aan mensen die tijdelijk iets waardevols bij jou inleveren (bijvoorbeeld een horloge of sieraden).	- Je leent alleen geld uit aan mensen met een goed plan. - Je vraagt 3% rente. - Je leent één keer per jaar geld aan mensen die een goed doel willen steunen.	- Je leent alleen geld uit aan mensen die weinig geld hebben. - Je wilt je geld in twee jaar terug. - Je leent alleen geld uit aan mensen die met jouw geld meer geld willen verdienen.

Groep 8

Speeddate met de bank

- Je wilt € 100,- lenen om iemand te sponsoren die voor een goed doel gaat fietsen. - Je gaat het geld terugverdienen met klusjes doen. - Je wilt niet meer dan 5% rente betalen.	- Je wilt € 250,- lenen voor een nieuwe Xbox. - Je gaat je schuld afbetalen met behulp van je zakgeld. - Je wilt best wel wat rente betalen.	- Je wilt € 300,- lenen voor een gitaar. - Je gaat je schuld terugbetalen door geld te verdienen als straatmuzikant. - Je wilt liever niet meer dan 5% rente betalen.
- Je wilt € 500,- lenen voor een nieuwe telefoon. - Je gaat het geld terugverdienen met klusjes doen. - Je wilt niet meer dan 10% rente betalen.	- Je wilt € 75,- lenen om je oma een dagje mee uit te nemen. - Je gaat je schuld afbetalen met behulp van je zakgeld. - Je wilt het geld in een half jaar terugbetalen.	- Je wilt € 1.000,- lenen voor een nieuwe computer. - Je wilt het geld in twee jaar terugbetalen. - Het maakt je niet uit hoeveel rente je moet betalen.
- Je wilt € 100,- lenen, maar je wilt niet vertellen waar het voor is. - Je kunt het geld in drie maanden terugbetalen. - Je wilt een heel lage rente betalen.	- Je wilt € 400,- lenen voor een nieuwe fiets met een bak voorop. Met die fiets ga je in de zomer aardbeien verkopen aan toeristen. - Je wilt het geld in een jaar terugbetalen. - Je wilt onderhandelen over de rente.	- Je wilt € 50,- lenen voor een nieuwe koptelefoon. - Je wilt het geld in een jaar terugbetalen. - Je wilt een hele lage rente betalen.
- Je wilt € 250,- lenen voor het huren van een marktkraam, limonade en glazen. - Je kunt het geld in één maand terugbetalen. - Je wilt een heel lage rente betalen.	- Je wilt € 175,- lenen voor een make-over, omdat je auditie gaat doen voor een film. - Je gaat je schuld afbetalen met het geld dat je met de film verdient. - Je wilt een hele lage rente betalen.	- Je wilt € 200,- lenen voor nieuwe schoenen. - Je gaat het geld terugverdienen met klusjes doen. - Je wilt het geld in een jaar terugbetalen.

Wat houd je over?

Over de les

De kinderen maken een begroting voor een theatervoorstelling op school. Ze leren hoe ze inkomsten en uitgaven bij kunnen houden.

Doel:	De kinderen kan in een groepje een begrotinkje maken voor een klein project.
Materiaal:	werkblad <i>Begroting</i>
Voorbereiding:	Kopieer het werkblad <i>Begroting</i> voor elk groepje.
Lesduur:	± 30 minuten

Inleiding

- Kijk in uw portemonnee en zeg: *Ik heb nog twee euro. Wat zou ik graag straks een ijsje kopen! Maar ik moet ook nog brood kopen. Oh, wacht eens, ik krijg nog drie euro van juf [...]. Dat komt goed uit! Dan kan ik straks toch een ijsje kopen.*
- Vertel de kinderen dat het soms lastig is om overzicht te houden over het geld dat binnenkomt en dat je nog uit gaat geven. Het helpt als je het opschrijft.
- Vertel de kinderen het doel van de les: ***In deze les word je wijzer met geld. Je leert hoe je overzicht kunt houden op geld dat binnenkomt en uitgegeven wordt.***
- Toon de **begroting** op het digibord. *Dit is een begroting. Links (wijs aan) zie je een overzicht van het geld dat binnenkomt (je inkomsten) en rechts (wijs aan) zie je het geld dat uitgegeven wordt (je uitgaven). Onderin (wijs aan) kun je uitrekenen hoeveel geld je in totaal hebt ontvangen en uitgegeven. Zo kun je zien of je geld overhoudt (een overschot) of dat je geld tekortkomt. Zo houd je goed overzicht over je geld.*

Kern

- Verdeel uw groep in groepjes en deel het werkblad uit. Leg uit wat de opdracht is: *Jullie maken een begroting voor een theatervoorstelling op school. Het geld dat je overhoudt, gaat naar een goed doel. Maak eerst een mindmap van alles wat je nodig hebt. Wat moet je allemaal betalen?*
- *Schrijf op wat elk onderdeel kost. Zet die bedragen netjes in de begroting. Hoeveel mensen kunnen er komen kijken? Hoeveel kost een kaartje voor jullie voorstelling? Schrijf dat ook in je begroting bij inkomsten.*
- *Hoeveel geld houd je over? Wat kun je doen om meer geld over te houden? (Denk bijvoorbeeld aan: zelf een toneeltekst schrijven, verkleedkleden laten maken door ouders, restjes verf inzamelen, enzovoort, maar ook: entreegeld verhogen)*
- Toon eventueel de lijst met kosten (**Wat kost het?**) op het digibord om de kinderen op weg te helpen.

*Dit leerdoel hoort bij de NIBUD leerlijn van Thema 1: In kaart brengen.
Competentie: Overzicht houden van inkomsten en uitgaven.*

Wat houd je over?

Afsluiting

- Bespreek de begrotingen. Welke ideeën hadden de kinderen om meer geld over te houden?
- *In deze les ben je wijzer geworden met geld. Waarom is het handig om een begroting te maken?*

Extra

Achtergrondinformatie

Op de website van het Nibud staat meer informatie over overzicht houden op je geld.
www.nibud.nl/scholieren/jouw-geldzaken/overzicht-houden/inkomsten-en-uitgaven

*Dit leerdoel hoort bij de NIBUD leerlijn van Thema 1: In kaart brengen.
Competentie: Overzicht houden van inkomsten en uitgaven.*

Begroting

De begroting van

Inkomsten (		Uitgaven		
Omschrijving	Bedrag	Omschrijving	Bedrag	
	€		€	
	€		€	
	€		€	
	€		€	
	€		€	
	€		€	
	€		€	
	€		€	
	€		€	
	€		€	
	€		€	
	€		€	
	€		€	
	€		€	
	€		€	
	€		€	
	€		€	
	€		€	
	€		€	

Totaal inkomsten: € _____ Totaal uitgaven: € _____

Overschot/tekort: (totaal inkomsten) – (totaal uitgaven) = € _____

Geld voor jezelf

Over de les

De kinderen denken na over hoe zij omgaan met hun zakgeld en welke keuzes ze daarbij maken. Ze onderzoeken hoe anderen omgaan met hun zakgeld. Tot slot proberen zij een conclusie te trekken.

Doel:	De kinderen begrijpen dat verschillende voorkeuren en prioriteiten tot verschillende keuzes leiden.
Materiaal:	papier en pen voor elk kind
Vorbereiding:	-
Lesduur:	± 30 minuten

Inleiding

- Vertel de kinderen het doel van de les:
In deze les word je wijzer met geld. Je leert dat je moet nadenken over wat je met je geld doet.
- Geef de kinderen het volgende om over na te denken: ***Je hebt maandenlang je zakgeld gespaard. Het resultaat: € 32,- Wat doe je ermee?***
- Laat alle kinderen voor zichzelf op een papiertje schrijven wat ze zouden doen met dit bedrag. Ze overleggen niet met elkaar. De kinderen leveren de papiertjes in.
- Vraag een kind om te assisteren. Inventariseer de antwoorden van de kinderen door op het bord te turven. Maak categorieën, bijvoorbeeld: speelgoed kopen, verder sparen, kleding kopen. Maak een grafiek of een cirkeldiagram op het bord om de antwoorden van de kinderen te visualiseren.

Kern

- Laat het **filmpje van het Nibud** over keuzes zien.
- Bespreek het filmpje. *Wat vind je*

van de keuzes die de jongeren in het filmpje gemaakt hebben? Hoe zou jij het aanpakken? Heb jij wel eens spijt gehad van iets wat je met zakgeld hebt gekocht? Wat moet jij (zelf) betalen van je zakgeld?

- Geef de kinderen de opdracht om een onderzoekje te doen over zakgeld. Afhankelijk van de mogelijkheden in de school kunnen de kinderen hun onderzoek uitvoeren in hun eigen groep of in een parallelle groep. *Het doel van jullie onderzoek is om erachter te komen hoe er over zakgeld gedacht wordt en waar het aan uitgegeven wordt.* Formuleer samen met de kinderen een aantal onderzoeksvragen. Geef een aantal suggesties.
 - **Hoeveel zakgeld krijg je?**
 - **Hoeveel zakgeld zou een kind van 10-12 jaar moeten krijgen?**
 - **Waarvoor is zakgeld bedoeld?**
 - **Mag jij zelf weten waar je je zakgeld aan uitgeeft?**
 - **Wat is het duurste dat je ooit voor je zakgeld hebt gekocht?**
 - **Heb je wel eens iets gekocht van je zakgeld waar je later spijt van**

*Dit leerdoel hoort bij de NIBUD leerlijn van Thema 2: Verantwoord besteden.
Competentie: Keuzes maken.*

Geld voor jezelf

had? Wat dan?

- **Zijn ouders verplicht om zakgeld te geven? Waarom wel/niet?**
- **Wat koop jij (meestal) voor je zakgeld?**
- Verdeel de onderzoeksvragen onder kleine groepjes kinderen. De kinderen ondervragen minstens tien andere kinderen. Ze mogen hun eigen antwoorden ook meetellen. Ze verwerken de antwoorden in een grafiek of cirkeldiagram.

Afsluiting

- Laat de kinderen hun onderzoeksresultaten kort presenteren. Maak op een later tijdstip een collage van de gemaakte diagrammen en de bijbehorende onderzoeksvragen.
- De kinderen proberen samen een conclusie te trekken uit de resultaten, voor zover dat mogelijk is. *Wat valt op? Wat wist je eigenlijk al? Waar ben je verbaasd over?*
- *In deze les ben je wijzer geworden met geld. Waarom is het belangrijk dat je nadenkt over de keuzes die je maakt over het uitgeven van je geld?*

Opdracht voor thuis

Geef de kinderen de volgende opdracht mee: ***Leg deze stelling voor aan de mensen bij jou thuis: 'Als mijn zakgeld verdubbeld wordt, koop ik voortaan zelf cadeautjes voor alle jarigen.'***

Achtergrondinformatie

In het kinderonderzoek van het Nibud staat het volgende over het bestedingsgedrag van kinderen:

- 79% van de kinderen koopt wel eens iets van zijn eigen geld; bij de kinderen van 10 jaar en ouder doet 91% dit wel eens.
- Bij de meeste kinderen (68%) zijn de ouders er (bijna) altijd bij als het kind iets van zijn eigen geld koopt.
- De populairste uitgavenposten zijn kleine speeltjes/accessoires/gadgets (40%), snoep en snacks (31%) en teken- en knutselspullen (29%). Bij de uitgaven zijn duidelijke stereotiepe verschillen tussen jongens en meisjes zichtbaar.
- De meeste kinderen (7 op de 10) willen wel eens iets hebben waar ze te weinig geld voor hebben.
Ze gaan dan sparen (60%), vragen extra geld aan de ouders (33%) of vragen het voor een speciale gelegenheid (30%).

(bron: Nibud-kinderonderzoek 2013, pagina 5)

Op de website van het Nibud is meer informatie te vinden over zakgeld.
www.nibud.nl/omgaan-met-geld/kinderen-en-geld/zakgeld

Extra

*Dit leerdoel hoort bij de NIBUD leerlijn van Thema 2: Verantwoord besteden.
Competentie: Keuzes maken.*

Hoe betaal jij?

Over de les

In deze les denken de kinderen na over welke manieren van betalen ze kennen. Ze maken een woordweb en doen een korte quiz waarbij ze steeds de meest logische betaalwijze kiezen. Hoe zullen de kinderen zelf in de toekomst gaan betalen?

Doel:	De kinderen kennen het verschil tussen betalingswijzen: pinpas, creditcard, giraal geld, contant geld.
Materiaal:	uw pinpas
Vorbereiding:	-
Lesduur:	± 10 minuten

Inleiding

- Vertel de kinderen het doel van de les: ***In deze les word je wijzer met geld. Je leert dat je op veel verschillende manieren kunt betalen.***
- Laat de kinderen uw pinpas zien. *Hebben jullie er ook één? Betaal je er wel eens mee?* Vertel over eigen ervaringen met de pas. Vindt u het makkelijk of betaalt u liever met contant geld? *Welke voordelen en nadelen kun je bedenken van de pinpas?* Schrijf ze op het bord. (voordelen: je hoeft geen geld op zak te hebben, je kunt overal betalen (zelfs in het buitenland), het is beveiligd met een pincode. Nadelen: een pasje kan kapotgaan of kwijtraken, je moet goed bijhouden hoeveel geld er van je rekening af gaat.)

Kern

- Maak een **woordweb** op het bord. Schrijf in het midden het woord **betalen**. Laat de kinderen zo veel mogelijk manieren bedenken waarop je kunt betalen. Vraag de kinderen om uitleg of geef zelf uitleg waar nodig, zoals bij een creditcard: *Een creditcard is een kaart waarmee je kunt betalen. Je hoeft het bedrag van de aankoop pas later te betalen en je kunt het in stukjes terugbetalen. Een soort lening dus. Je betaalt dan wel rente. Je kunt ook geld storten op een creditcardrekening. Veel mensen gebruiken een creditcard om online te betalen.*
- Open de quiz **Handig betalen**. Leg uit hoe het werkt. *Kijk naar de situaties op de plaatjes. Welke manier van betalen ligt het meest voor de hand?* De kinderen overleggen in groepjes welk antwoord hen het meest logisch lijkt. Inventariseer de antwoorden en kies steeds voor de meerderheid.
- *Er ontbreekt één manier van betalen in de quiz. Welke manier is dat? (geld overmaken op een rekening, giraal geld) Waarom staat deze er niet bij? Wanneer doe je dat?*

Dit leerdoel hoort bij de NIBUD leerlijn van Thema 1: In kaart brengen. Competentie: Transacties uitvoeren.

Hoe betaal jij?

Afsluiting

- *Wat weet je over de Chipknip? Wat is het verschil tussen een Chipknip en een pinpas? Vertel: De Chipknip verdwijnt als betaalmiddel. Per 1 januari 2015 kunnen we niet meer met Chipknip betalen.*
- *Laat de kinderen voorspellen op welke manier zij zelf zullen betalen als ze volwassen zijn. Bestaat contant geld dan nog? Welke rol gaat de smartphone spelen? Of krijgen we bijvoorbeeld een chip in onze huid geïmplanteerd?*
- *In deze les ben je wijzer geworden met geld. Welke manieren van betalen kun je opnoemen?*

Achtergrondinformatie

- Er zijn nog meer betaalmethodes, zoals acceptgiro's of overmaken via IDEAL. Het Nibud heeft voor scholieren verschillende betaalmethodes helder omschreven op hun website.
www.nibud.nl/scholieren/uitgaven/betaalmethodes
- Een aantal betaalmiddelen heeft een eigen website:
 - alles over pinnen: www.pin.nl
 - informatie over veilig bankieren: www.veiligbankieren.nl

Opdracht voor thuis

Geef de kinderen de volgende opdracht mee: ***Welke manier van betalen heeft de voorkeur van de mensen bij jou thuis? Laat iedereen een top 3 maken. Kijk daarna welke betaalwijze het populairst is.***

Extra

*Dit leerdoel hoort bij de NIBUD leerlijn van Thema 1: In kaart brengen.
Competentie: Transacties uitvoeren.*

Sluikreclame

Over de les

De kinderen bekijken een fragment uit een soap en merken dat er reclame in wordt gemaakt. Ze spelen zelf een soapscène met sluikreclame na.

Doel:	De kinderen kunnen verschillende vormen van reclame herkennen.
Materiaal:	-
Vorbereiding:	-
Lesduur:	± 30 minuten

Inleiding

- Laat een **fragment** zien uit 'Goede Tijden Slechte Tijden'. (In veel fragmenten zijn duidelijk merkartikelen in beeld, zoals haarproducten, horloges en (digitale) apparaten.)
- Laat het fragment nog eens zien, maar geef nu een kijkopdracht: *Probeer te onthouden welke producten met merknamen je allemaal in beeld ziet.*
- Praat met de kinderen over het filmpje. *Zou het toeval zijn dat je deze spullen in beeld ziet? Vertel daarna: Merken betalen vaak veel geld om in films of series zichtbaar te zijn. Je noemt dit sluikreclame: reclame zonder dat echt duidelijk genoemd wordt dat het reclame is. Waarom zouden bedrijven hun spullen in beeld willen zien tijdens een aflevering van 'Goede Tijden Slechte Tijden'? (Omdat er veel mensen naar kijken en dan misschien ook die spullen willen hebben.)*
- Vertel de kinderen het doel van de les: ***In deze les word je wijzer met geld. Je leert wat sluikreclame is.***

Kern

- Bekijk het **filmpje over sluikreclame** van het Schooltv-weekjournaal.
- Bespreek het filmpje. *Werkt sluikreclame beter dan een gewoon spotje in een reclameblok? Waarom wel of niet?*
- Verdeel uw groep in groepjes van vier. Geef ze de volgende opdracht: *Bedenk samen een scène uit een soap. Laat daarin sluikreclame zien. Maak in je scène stiekem reclame voor een voorwerp uit de klas of voor iets dat je zelf bij je hebt. Jullie krijgen 10 minuten om een scène van ongeveer 1 minuut voor te bereiden. Het kan een liefdesscène zijn, een scène waarin ruzie wordt gemaakt of bijvoorbeeld een scène waarin iemand in het ziekenhuis ligt. Verwerk de producten zo, dat het logisch is dat de acteurs ze gebruiken, maar dat ze toch genoeg opvallen.*

*Dit leerdoel hoort bij de NIBUD leerlijn van Thema 2: Verantwoord besteden.
Competentie: Verleidingen de baas blijven.*

Afsluiting

- Geef zo mogelijk alle groepjes de kans om hun scène te spelen. Kunnen de toeschouwers ontdekken voor welke producten reclame wordt gemaakt? Welk groepje maakte volgens de rest de beste, subtiele, maar toch duidelijke sluikreclame?
Evalueer de les: *Denk jij dat je sluikreclame nu sneller herkent? Hoe zou jij beïnvloed kunnen worden door sluikreclame?*
- *In deze les ben je wijzer geworden met geld. Wat is sluikreclame?*

Extra**Opdracht voor thuis**

Geef de kinderen de volgende opdracht mee: ***Kijk eens 'anders' naar je favoriete tv-programma. Maak een notitie als je sluikreclame ziet. Zoek via Uitzending gemist of YouTube het fragment op, zodat je het aan de groep kunt laten zien.***

Achtergrondinformatie

Op de website van Media Rakkers vindt u twee relevante lespakketten:

- ReclameRakkers, lesmateriaal over commercie en commercieel bewustzijn.
- MediaMakkers, lesmateriaal ter bevordering van de mediawijsheid van kinderen in de basisschool.

www.mediarakkers.nl/index.php/basisschool/lesmateriaal

*Dit leerdoel hoort bij de NIBUD leerlijn van Thema 2: Verantwoord besteden.
Competentie: Verleidingen de baas blijven.*

Leven zonder geld

Over de les

De kinderen kijken naar een bericht over een indianenstam die afgezonderd van de buitenwereld leeft. De kinderen proberen te bedenken hoe het is om zonder geld te leven. Ze denken ook na over de status van geld.

Doel:	De kinderen kennen de rol van geld (status, waarde, normen).
Materiaal:	-
Vorbereiding:	-
Lesduur:	± 20 minuten

Inleiding

- Vertel de kinderen het doel van de les:
In deze les word je wijzer met geld. Je leert wat de rol van geld is.
- Bekijk samen het **filmpje over de indianenstam in Peru**.

Kern

- Praat kort met de kinderen over het filmpje. *Wat heeft een indianenstam die afgezonderd leeft met geld te maken?*
- Doorloop de verschillende pagina's van **Geld en status**. Op elke bladzijde staat een vraag. Laat de kinderen steeds over de antwoorden filosoferen.
 - bladzijde 1: Waarschijnlijk betalen indianen elkaar met diensten (klusjes) of in natura (voedsel bijvoorbeeld).
 - bladzijde 2: Bespreek de betekenis van het woord 'status'.
 - bladzijde 3: Laat de kinderen hier even vrij op associëren. Schrijf eventueel woorden en zinnen op die de kinderen noemen.
 - bladzijde 4: Vaak hebben mensen met een hoge status veel geld. Of andersom: Mensen die veel geld verdienen, verhogen hiermee hun status. Er wordt naar hen opgekeken.
 - bladzijde 5: Veel geld wordt door veel

mensen belangrijk gevonden. Maar ook kennis, talent, beroemdheid of macht staan bij veel mensen hoog in aanzien.

- bladzijde 6: Er is waarschijnlijk een leider of een medicijnman of -vrouw die belangrijk is voor de groep. Maar ook een goede jager kan status hebben.
- bladzijde 7: Het zou goed kunnen dat de status van de indianen verandert door de komst van geld. Er zullen indianen zijn die snel meer geld verdienen dan de rest. Die kunnen met hun geld dingen kopen: een groter huis of voedsel voor de hele groep. Daardoor zal de status van de mensen in de stam veranderen.

Dit leerdoel hoort bij de NIBUD leerlijn van Thema 5: Over voldoende kennis beschikken: Het financiële landschap kennen. Competentie: De waarde van geld kennen.

Leven zonder geld

Afsluiting

- Leg de kinderen een stelling voor en laat de kinderen kiezen met argumenten.

Ik ben het liefst:

– ***heel knap en mooi***

– ***heel slim***

– ***heel rijk***

- *In deze les ben je wijzer geworden met geld. Wat hebben geld en status met elkaar te maken?*

Extra

Achtergrondinformatie

- Hoe word ik rijk? De Week van het geld biedt een lespakket voor groep 7/8 over keuzes die kinderen hebben en de financiële gevolgen daarvan.
www.weekvanhetgeld.nl/activiteiten/hoe-word-ik-rijk
- Op de site van Schooltv staat een filmpje over de geschiedenis van geld; geld als modern ruilmiddel.
www.schooltv.nl/beeldbank/clip/20121204_geschiedenisgeld01

*Dit leerdoel hoort bij de NIBUD leerlijn van Thema 5: Over voldoende kennis beschikken:
Het financiële landschap kennen. Competentie: De waarde van geld kennen.*

Gratis games?

Over de les

De kinderen bekijken verschillende apps en ontdekken hoe de makers daar geld mee verdienen. Ze maken zelf een ontwerp voor een app en verzinnen een manier om er geld mee te verdienen.

Doel:	De kinderen weten dat als iets gratis wordt aangeboden, er toch financiële consequenties aan verbonden (kunnen) zijn.
Materiaal:	tekenpapier, stiften of potloden voor elk kind
Voorbereiding:	-
Lesduur:	± 20 minuten

Inleiding

- Vertel de kinderen het doel van de les:
In deze les word je wijzer met geld. Je ontdekt dat gratis niet altijd gratis is.
- Laat uw telefoon zien en vertel: *Ik heb een heel leuk spelletje op mijn telefoon. En het was helemaal gratis! Ik ben er echt verslaafd aan. Gisteren moest ik heel lang wachten op een nieuw leven. Ik had er geen geduld voor. Toen heb ik het maar gekocht. Kon ik lekker verder spelen!*
- Laat de **voorbeelden uit de App Store** zien. Laat de kinderen ontdekken dat er verschillende manieren zijn om geld te verdienen met een app. Vraag bij elk voorbeeld: *Hoe denk je dat de makers van deze app geld verdienen?*
- Bespreek de meest gebruikte verdienmodellen voor apps.
Manieren om geld te verdienen met een app:
 - 1. Geld vragen voor de app.***
 - 2. Reclame laten zien in de app.***
 - 3. Geld vragen voor extra mogelijkheden in de app.***
(bijvoorbeeld levens, edelstenen)

Kern

- De kinderen bedenken nu zelf een app. Leg de opdracht uit:
 - 1. Bedenk zelf een app.***
 - 2. Bedenk hoe je geld wilt verdienen met de app.***
 - 3. Bedenk een titel.***
 - 4. Maak er een tekening bij.***
 - 5. Maak een korte omschrijving voor de verkoop van de app.***
- Wijs de kinderen erop dat in de omschrijving duidelijk moet staan of er wel of geen zogenaamde 'in-app' aankopen gedaan moeten worden.

*Dit leerdoel hoort bij de NIBUD leerlijn van Thema 4: Omgaan met financiële risico's.
Competentie: Inschatten van de financiële gevolgen en risico's van gebeurtenissen en situaties.*

Gratis games?

Afsluiting

- Bekijk samen de ontwerpen van de klas.
Welke vorm van geld verdienen werd het meest gekozen? Waarom?
- *In deze les ben je wijzer geworden met geld. Waarom is een gratis spelletje niet altijd gratis?*

Extra

Opdracht voor thuis

Geef de kinderen de volgende opdracht mee:

Bekijk thuis de spelletjes die je speelt.

Schrijf in een schema hoe de makers ervan geld verdienen.

Achtergrondinformatie

- Hoe kun je op een tablet de aankoop van in-apps uitschakelen? Op Mijn kind online is een aantal tips op een rijtje gezet.
mijnkindonline.nl/artikelen/maak-je-tablet-kindvriendelijk
- Hoe het mis kan gaan: in deze aflevering van Kassa wordt een voorbeeld besproken van een app waarbij kinderen (onbewust) ongelimiteerd aankopen kunnen doen.
kassa.vara.nl/tv/afspeelpagina/fragment/kinderspel-om-creditcard-te-plunderen-met-smurfs-village

*Dit leerdoel hoort bij de NIBUD leerlijn van Thema 4: Omgaan met financiële risico's.
Competentie: Inschatten van de financiële gevolgen en risico's van gebeurtenissen en situaties.*